

Inhoud

- 5 Inhoud
- 7 Kaarten & plattegronden
- 9 Woord vooraf

1 11 De zonnige zijde van het koninkrijk

- 12 Ligging, grootte en landschap
- 12 Klimaat
- 14 Flora en fauna
- 21 Bevolking
- 25 Taal
- 26 Economie
- 29 Staatsinrichting, bestuur en politiek

2 35 Historie: van waardeloze eilanden tot wingewest

- 36 Geologisch ontstaan
- 36 Vissers en kannibalen
- 38 Columbus naar Indië
- 41 De WIC vaart uit
- 41 Slavenhandel en landbouw
- 45 Goud, fosfaat en olie
- 48 Tweede Wereldoorlog, autonomie en status aparte

3 53 Kunst, cultuur en keuken

- 54 Muziek en dans
- 57 Literatuur en architectuur

- 59 *Kushina krioyo*, de Antilliaanse keuken

4 63 Aruba

- 64 Van paardeneiland tot toeristeneiland
- 66 Oriëntatie
- 67 Oranjestad
- 75 Zuidoost-Aruba
- 90 Noordwest-Aruba

5 111 Curaçao

- 112 Steunpunt WIC
- 118 Oriëntatie
- 120 Willemstad en omgeving
- 162 Band'ariba
- 174 Band'abou

6 207 Bonaire

- 208 Brazieleiland
- 210 Oriëntatie
- 212 Kralendijk
- 216 Zuid-Bonaire
- 224 Noordwest-Bonaire

i 244 Algemene informatie

r 255 Register

Woord vooraf

Aruba, Curaçao en Bonaire: drie kleine en heel verschillende eilanden in de Caribische Zee met een fantastisch klimaat, een vriendelijke bevolking en legio mogelijkheden om er een geslaagde vakantie door te brengen. Dat ze in één reisgids beschreven worden, heeft alles te maken met de koloniale expansiedrift van Nederland in voorgaande eeuwen.

Nadat Columbus Amerika had ontdekt en de Spanjaarden grote delen van het continent hadden ingelijfd, lieten ook andere Europese mogendheden hun begerige blik op de Nieuwe Wereld vallen. Vanaf de 16de eeuw is er gestreden en onderhandeld over allerlei delen van het continent, waarbij de oorspronkelijke bewoners overigens al snel niet meer meetelden. In de loop van de 19de eeuw werd het wat rustiger aan het westelijke front en stond de status van de meeste gebieden vast. Nadat de rook van de voorbije eeuwen was opgetrokken, bleek Nederland nog in het bezit van de kolonie Suriname en van zes eilanden in de Caribische Zee. Suriname is sinds 1975 volledig onafhankelijk, zodat alleen Aruba, Curacao, Bonaire (ook wel: de ABC-eilanden) en de drie Bovenwindse eilanden Sint-Maarten, Saba en Sint-Eustatius tegenwoordig nog tot het Koninkrijk der Nederlanden behoren. Tezamen noemen de zes eilanden zichzelf tegenwoordig de *Dutch Caribbean*.

Deze reisgids geeft in de eerste drie hoofdstukken algemene informatie over de eilanden. Daarna volgen hoofdstukken waarin elk eiland en z'n bezienswaardigheden afzonderlijk beschreven zijn. Dit gebeurt aan de hand van routes die bezoekers kunnen volgen om het eiland te bekijken. Aan het einde van deze hoofdstukken volgt per eiland praktische informatie voor de reiziger, en achter in het boek is nog een katern met algemene informatie over alle drie de eilanden opgenomen.

Guido Derksen

Aruba

4

Aruba is een eiland met twee gezichten. Aan de rustige westzuidwestkant liggen parelwitte zandstranden, waarlangs de grote hotels van het eiland gebouwd zijn. Aan deze zijde bevinden zich ook de grote woonkernen en de industriële en andere bedrijvigheid. De noordoostkant is geheel anders van karakter. De ruwe zee en de harde wind maken het hier onmogelijk te zwemmen of andere watersporten te beoefenen. Het landschap is er rotsig en kaal, en behalve zeevogels, hagedissen en geiten kom je er geen vaste bewoners tegen.

Tussen de twee uitersten in ligt de cunucu of knoek, het platteland van Aruba. Dit bestaat uit een aride, op sommige plaatsen heuvelachtig landschap, dat voornamelijk begroeid is met cactussen, lage bomen en doornstruiken. Hier en daar verspreid liggen vrijstaande huizen met een erferomheen en vaak een cactushaag of stenen muur als afscheiding.

Hoofdstad Oranjestad completeert het geheel. Hier vind je een deel van het uitgaansleven en veel winkels. En wat een bezoek aan Aruba extra prettig maakt: de mensen zijn er bijzonder vriendelijk. Aruba's motto is niet voor niets 'One Happy Island!'.

< Aruba staat bekend om zijn witte stranden, zoals het befaamde Palm Beach.

VAN PAARDENEILAND TOT TOERISTENEILAND

Aruba werd vóór de ontdekking door de Spanjaarden lange tijd door een kleine populatie vreedzame Arawak-indianen bewoond. Volgens de geschiedenisboeken zou de Spanjaard Alonso de Ojeda de Benedenwindse Eilanden in 1499 hebben ontdekt. Hij voer in dat jaar uit om de verkenning van de door Columbus ontdekte Nieuwe Wereld voort te zetten. Op zijn tocht zou hij Curaçao, Bonaire en Aruba hebben aangedaan. Sommige historici vermoeden echter dat Ojeda het laatste eiland niet heeft gezien en dat het pas enkele jaren later werd ingelijfd bij het overzeese Spaanse bezit. In 1513 verklaarde de Spaanse onderkoning op Hispaniola de Benedenwindse Eilanden in ieder geval tot 'waardeloze eilanden' en werd vrijwel de gehele indiaanse bevolking weggevoerd. Pas in het volgende decennium werd bewoning weer toegestaan en raakten Aruba en de zustereilanden Curaçao en Bonaire weer enigszins bevolkt met teruggekeerde indianen en enkele Spaanse kolonisten.

In de volgende eeuw verschenen de Hollanders op het Benedenwindse tooneel. In 1634 werd Curaçao ingenomen, twee jaar later volgden Aruba en Bonaire. Aruba was in zijn geheel eigendom van de West-Indische Compagnie (WIC) en werd vooral voor de veeteelt gebruikt, met name voor de paardenfokkerij. In de eeuwen erna veranderde er niet veel. Er kwamen wat kolonisten van de buureilanden en het Latijns-Amerikaanse vasteland en wat indianen en halfbloeden uit Venezuela en Colombia. Pas in de tweede helft van de 18de eeuw mochten ook Europese kolonisten naar het eiland verhuizen.

Goudwinning en olieraffinage

Tussen 1805 en 1816 viel Aruba in handen van de Engelsen, daarna was het weer Nederlands. In 1824 werd goud op Aruba ontdekt. De goudwinning en de aloëverbouw waren daarna bijna een eeuw lang de belangrijkste economische activiteiten op het eiland. In de jaren 20 van de 20ste eeuw werd echter de Lago-olieraffinaderij gebouwd. De vestiging van de raffinaderij luidde een periode van ongekennde voorspoed en welvaart in en talrijke immigranten vestigden zich op Aruba om in de olie-industrie te werken.

Van de Eerste Wereldoorlog heeft Aruba niet zo gek veel gemerkt. In de Tweede Wereldoorlog werd een groot aantal Amerikaanse troepen op het eiland gestationeerd om de vitale olie-installaties, van essentieel belang voor de geallieerden, te beschermen.

Na de Tweede Wereldoorlog verkreeg Aruba, net als de andere Antillen, in 1954 bestuurlijke autonomie. In de jaren 60 startte de ontwikkeling van Aruba's tweede economische pijler, het toerisme. Deze bedrijfstak groeide gestaag, terwijl het met de olie-industrie juist bergafwaarts ging. In 1985 werd de onrendabel geworden Lago-raffinaderij gesloten, en dat betekende

Luieren op het Renaissance-eiland, voor de kust bij Oranjestad.

een grote klap voor de economie van het eiland. De werkloosheid steeg van 3,5% naar ongeveer 38%, ondanks een relatief grote emigratie.

Status aparte

Op 1 januari 1986 verloren de Nederlandse Antillen een eiland. Aruba kreeg de status aparte; het kwam los te staan van de vijf overige Antillen en werd een apart autonoom gebiedsdeel binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit betekent dat Nederland nog steeds verantwoordelijk is voor de defensie en buitenlandse zaken van het eiland, maar dat er geen bestuurlijke bemoeienis meer is van de andere eilanden.

De status aparte heeft Aruba goed gedaan. Voorheen werd het eiland toch een beetje gezien als een soort Curaçao-in-het-klein, maar sindsdien treedt het zelfbewust naar buiten en pakt het de zaken energiek aan – soms zelfs iets té energiek, zoals enkele financiële missers de laatste decennia hebben geleerd. Na de sluiting van de Lago-raffinaderij en het verkrijgen van de autonome status besloot de Arubaanse overheid het toerisme en de overige dienstverlening met krachtige hand verder te ontwikkelen. En met succes: in 1985 bezochten 200.000 toeristen het eiland; tegenwoordig zijn het er bijna anderhalf miljoen, waarvan er ongeveer een half miljoen van een cruiseschip af stappen. Het aantal hotelbedden is navenant toegenomen en het inkomen per capita is bijna verdubbeld. De werkloosheid daalde tot bijna nul, en men verwacht dat Aruba in de toekomst misschien zelfs geen financiële bijdrage uit Nederland meer nodig heeft.

Toch is een te sterke nadruk op het toerisme riskant, want een recessie kan in deze sector hard toeslaan. Na de terroristische aanslagen in september 2001 in New York en Washington daalde het aantal Amerikaanse boekingen bijvoorbeeld drastisch, en ook de zaak-Holloway hakte erin.

Bevolking

De vriendelijke bevolking van Aruba staat garant voor een plezierig verblijf op het eiland. Er wonen ruim 100.000 mensen op het lapje Caribische grond. De gemiddelde leeftijd is laag, rond de 30 jaar, en er is sprake van een vrouwenoverschot. Behalve door de hogere levensverwachting van vrouwen wordt dit veroorzaakt door emigratie van Arubaanse mannen die elders werk zoeken of gaan studeren, met name in Nederland. Daarnaast heeft het groeiende toerisme tot immigratie van vrouwen van andere Caribische eilanden en uit landen als Venezuela en Colombia geleid. Zij werken veelal als schoonmaakster of kamermeisje in de grote hotels, of als prostituee.

De autochtone Arubaanse bevolking vertoont in vergelijking met die van de andere Benedenwindse Eilanden meer indiaanse trekken en er komen verhoudingsgewijs minder donkergekleurde mensen voor. Een logisch gevolg van het verleden, want op Curaçao en Bonaire werden Afrikaanse slaven op de plantages en in de zoutwinning tewerkgesteld (Curaçao had bovendien de grootste slavenmarkt in het Caribisch gebied), terwijl Aruba alleen als veefokkerij dienstdeed. Volgens een volkstelling uit 1715 waren er in dat jaar 386 indianen op het eiland, voornamelijk vrouwen. Het zwarte deel van de bevolking kwam pas in de jaren 20 van de 20ste eeuw, na de opkomst van de olie-industrie, naar het eiland. Sinds enkele decennia trekken er ook veel Europese Nederlanders naar Aruba, onder wie veel gefortuneerden en *pensionados* (gepensioneerden) die van het goede klimaat en het milde belastingregime komen profiteren. Andere goed vertegenwoordigde nationaliteiten zijn de Britten (van Brits-Caribische eilanden), Venezolanen, Colombianen, Amerikanen en Dominicanen.

Net als op de twee andere Benedenwindse Eilanden wordt op Aruba Papiaments gesproken. In vergelijking met Curaçao en Bonaire is het Arubaanse dialect wat zangeriger en zijn er iets meer Spaanse en iets minder Nederlandse woorden in terug te vinden. Nederlands is nog wel de officiële taal. Onder invloed van het Noord-Amerikaanse toerisme wordt op Aruba verder veel Engels gesproken.

ORIËNTATIE

Aruba is ca. 190 km² groot, een omvang die vergelijkbaar is met het Wadeneiland Texel. De lengteas van het eiland loopt van het noordwesten naar het zuidoosten. De lengte is 31 km, de maximale breedte 8 km, ongeveer halverwege het eiland.

Hangplek bij de overheidsgebouwen in het centrum van Oranjestad.

Aruba heeft in vergelijking met de andere eilanden het droogste en dorste landschap, dat hierdoor een ruige indruk maakt. De passaatwind schijnt op Aruba ook harder te waaien dan op de andere eilanden, wat overigens niet ongunstig is voor zeilers, kitesurfers en windsurfers.

Liefhebbers van strand, ongedwongen vermaak en een blauwe zee komen aan de westzuidwestzijde van Aruba het beste aan hun trekken, terwijl de andere delen van het eiland afwisseling bieden voor wie eropuit wil trekken. Het eiland telt twee plaatsen van enige omvang, de hoofdstad Oranjestad en het zuidoostelijk gelegen San Nicolas. Kleinere woonkernen zijn Noord, Paradera, Santa Cruz, Savaneta en Seroe Colorado. Vooral in de wijde omgeving rond Oranjestad liggen verder dunner bebouwde woongebieden met namen als Tamarijn, Kudawecha, Tanki Flip en Rooi Bosal. Hoogbouw is zo goed als afwezig en vrijwel alle woningen hebben een erf.

Oranjestad is een aardige plaats met niet al te veel bezienswaardigs. In een ochtend of middag kun je de hele stad belopen. Vanuit Oranjestad zijn twee routes geschikt voor een dagtocht per auto. De zuidoostelijke route over de 'sunrise side' van Aruba loopt langs het zuidelijke deel van de kust, voert daarna naar een aantal grotten en gaat via het Nationaal Park Arikok weer terug naar Oranjestad. De noordwestelijke route bevat de mooie stranden aan de westkust, doet de uiterste noordpunt van het eiland aan en gaat vervolgens onder meer naar de groteske rotsformaties centraal op het eiland en naar de overblijfselen van de natuurlijke brug even boven Andicuri.

ORANJESTAD

Oranjestad is het politieke, culturele en zakelijke centrum van het eiland. De meeste toeristen vangen op weg van het vliegveld naar hun hotel al een eerste glimp van de plaats op. De stad ontstond aan het einde van de 18de eeuw. De Paardenbaai werd in die tijd steeds belangrijker als aan- en afvoerhaven van goederen. Logischerwijs vestigden zich dus ook steeds meer

Aruba

mensen op deze plek. Gouverneur Laffeur liet aan het einde van de eeuw een verdedigingswerk bouwen ter bescherming van de haven. Rond dit bolwerk, Fort Zoutman, ontstond vervolgens een concentratie van huizen, die al vrij snel uitgroeide tot een flinke plaats. Vijfentwintig jaar later woonde hier reeds de helft van de bevolking van het eiland en had het bestuur zich er gevestigd. In 1824 werd de hoofdstad van Aruba naar het huis van Oranje Oranjestad genoemd.

Tegenwoordig telt Oranjestad ca. 30.000 inwoners. Toeristen die zich even weten los te rukken van het strand vinden een gemoedelijke en overzichtelijke plaats, waar de meeste activiteiten in wandeltempo plaatsvinden. Het hart is het stadsdeel rond de haven bij de Paardenbaai. Hier – én over de gehele lengte van Oranjestad én nog een stuk daarbuiten – loopt de L.G. Smith Boulevard, de belangrijkste verkeersader. In de straten erachter is nog wat van het oude Oranjestad te zien. Niet veel, want de meeste historische panden zijn in de loop der tijd afgebroken en vervangen door modernere bouwwerken. Alleen Fort Zoutman, enkele kerken en wat panden in de Wilhelminastraat en zijstraatjes verdienen het predikaat ‘historisch’ nog. Frappant is dat men bij Plaza Daniël Leo de Hollands-Caribische architectuur in de Holland Aruba Mall weer nagebouwd heeft. Het ziet er nogal kitscherig uit, maar de Amerikaanse cruisepassagiers vinden het prachtig. Behalve enkele oude gebouwen heeft Oranjestad de toerist een paar musea en vooral veel winkels te bieden. ’s Avonds komt het centrum extra tot leven, want dan gaan de uitgaansgelegenheden langs de L.G. Smith Boulevard en bij de haven open.

Hoofdstraat van Oranjestad is de Caya G.F. (Bético) Croes, die van west naar oost dwars door de stad loopt. Ten zuiden ervan loopt evenwijdig de Wilhelminastraat, waar dus enkele van de laatste historische huizen van de stad staan. Tussen Caya G.F. (Bético) Croes, Wilhelminastraat en L.G. Smith Boulevard bevindt zich zo’n beetje alles wat voor bezoekers de moeite waard is.

Havengebied

De L.G. Smith Boulevard, genoemd naar de Amerikaanse ingenieur die in 1933 directeur van de Lago-raffinaderij werd, loopt vanaf Malmok langs de gehele westkust en komt in het noordwesten de stad binnen. Op de stadsgrens begint het havengebied, waar allerlei moderne op- en overslagfaciliteiten gevestigd zijn. Doordat grote zeeschepen direct aan de kade kunnen aanleggen, is Aruba aantrekkelijk voor cruiseschepen en is Oranjestad voor een aantal van deze schepen zelfs thuishaven. De passagiers hoeven hier niet, zoals bij veel andere Caribische eilanden, over te stappen op kleinere boten. Voordat ze de stad ingaan, kunnen de voornamelijk Amerikaanse passagiers hun eerste dollars al spenderen in het winkelcentrum Port of Call.